

uvid o kronikalnoj strukturi romana kao samodostatan, samorazumljiv i u osnovi neproblematičan? S druge strane, u romanu koji vrvi ideološkim govorom nužno se nameću pitanja o kompetencijama njegova pripovjedačeva, o mogućnostima rekonstrukcije njegova implicitnog autora. Ta su se tradicionalna naratološka pitanja nametnula bilo kao usputna bilo kao središnja u nekoliko referata. Pritom se osobito često posezalo za bahtinovskim konceptom polifoničnosti, koji kao da je postao poželjan kvalifikativ, a ne neutralna analitička kategorija.

U raspravi koja je uslijedila osobito su aktivni bili kolegice Jelena Ratkov Kvočka i Perina Meić te kolege Enes Škrgo i Branko Tošović. Njih sam stoga zamolio da mi svoja izlaganja pošalju u pisanom obliku. Kolegica Meić me je obavijestila kako je svoj prilog diskusiji na okruglom stolu uobličila u dvjema bilješkama svog rada objavljenog u ovom zborniku. To su bilješka 5 koja se dotiče odnosa Andrića i bosanskih franjevaca, s posebnim osvrtom na popularne medicinske priručnike, „lječaruše“ te bilješka 7 koja je svojevrsni komentar na predloženu prvu temu rasprave, o inskripcijama suvremene politike u Andrićev roman. Ostali kolege poslali su mi svoje priloge, koji, premda nešto razrađeniji i oblikovani pisanim stilom, sadržajno posve odgovaraju njihovim usmenim izlaganjima. Stoga sam uredniku ovog zbornika, i samom aktivnom diskutantu, kolegi Tošoviću predložio da se objave u integralnoj verziji.

Branko Tošović (Grac)

Zadatak Okruglog stola je da se na kraju simpozijuma posvećenog romanu TRAVNIČKA HRONIKA (a) pokuša rezimirati njegov rad, (b) ukaže na osnovne rezultate, ali i slabosti i (c) posebno obrati pažnja na bitne aspekte koji nisu obuhvaćeni referatima. Cilj je takođe pružiti mogućnost da se kaže ono što se, zbog ograničenosti vremena, nije moglo reći u referatima i tokom diskusija, i to u opuštenoj atmosferi jednog restorana (u „Opatiji“ kraj Mure) uz kafu i kolače. Ako se ovaj pokušaj neformalnog, neusiljenog i spontanog valorizovanja jednog naučnog skupa pokaže opravdanim, na narednom simpozijumima organizovaćemo na njihovom kraju slično okupljanje u prostoru koji omogućuje da se prijatno produži i završi rad. Drago mi je da u radu Okruglog stola učestvuje 19 koleginica i kolega (njihov broj bi bio znatno veći da mnogi referenti nisu već otputovali).

U vezi sa napomenom da su na skupu izostala neka imena koja su se posebno bavila ovim romanom istakao bih da su pozivi upućeni svim onim kojim smo se mogli obratiti. Pri tome treba imati u vidu činjenicu da cilj Projekta nije da se on pretvori u elitarani, zatvoreni klub u koji bi ulazili samo oni najpoznatiji i najpriznatiji. Oni su imali i iskoristili šansu da to postanu, a sada treba dati šansu mlađim da i oni dođu do toga nivoa. Za nas je posebno važno (na čemu smo insistirali od samog početka) to što se u okviru Andrićevog

projekta formira (rekli bismo čak se već i formirala) jedna nova generacija istraživača stvaralaštva Iva Andrića, koja je manje ili nikako ideološki i politički ostrašćena i koja je posebno zainteresovana za ono na čemu je Andrić insistirao: *Ne proučavajte mene, već moje djelo*.

Za Andrićev projekat je vrlo važno da se u njega još više uključe istraživači iz zapadne i istočne Evrope. Potrebno je da se više posveti pažnja prevodenju na strane jezike, naročito svjetske. Vrlo je bitno da se sada dominirajuće književne i jezičke analize prošire na druga područja, prije svega psihologiju i filozofiju, jer Andrić je među južnoslovenskim piscima jedan od najvećih anatoma ljudske duše i ponekad više mudri mislilac negoli književni stvaralac. Stoga ćemo na jednom od narednih simpozijuma kao okvirnu temu imati Andrića kao filozofa, mislioca i psihologa, ali ne apstraktno, već na osnovu njegovog najvažnijeg promišljajućeg teksta – ZNAKOVA PORED PUTA. Na ovom simpozijumu manje je dotican, iz više objektivnih razloga, problem naracije, ali to će se naći u središtu sljedećeg simpozijuma 2014. posvećenog PROKLETOJ AVLLJI. Nije bilo ni mnogo izlaganja koja su se ticala veoma važnog pitanja – kompozicije romana. Odnos žene i muškarca je često spominjan u referatima i diskusijama, ali i on traži širi prostor za analizu, pa bi se mogao naći na nekom narednom simpozijumu, recimo naslovljenom kao Andrićeva Gospodica, koji bi, pored istoimenog romana, obuhvatio sve pripovijetke i romane u kojima se opisuje odnos između polova.

Što se tiče istraživanja same TRAVNIČKE HRONIKE, čini mi se, malo se posvećuje pažnja kompleksnom ispitivanju ne samo toga kako je tekao proces pisanja romana, koji je trajao gotovo dvadeset godina, nego i tome kako su pojedine varijante teksta pretvarane u konačnu verziju. Imam u vidu nedostatak analize rukopisnih verzija romana koje su čuvaju u Ličnom fondu Iva Andrića u Arhivu SANU u Beogradu (kutija 3, br. 174). Za takvo ispitivanje dostupni su pripremni materijali (literatura, ispisi iz nje i iz arhiva), prvi koncepti, varijante glava I–XII i XIII–XXVIII i sl. Vrlo bi bilo korisno da se pokuša odgovoriti na pitanje zašto je Andrić odlučio da 1926. godine objavi prvi segment pod naslovom *Tišina*, u kome se govori o dolasku von Miterera u Travnik. Neophodnost tekstološke analize se ne odnosi samo na ovaj roman nego i sva druga veća pišćeva djela, jer ima vrlo malo pokušaja takve vrste. Nama je poznato jedno takvo dublje istraživanje – studija Iva Tartalje objavljena u SVESKAMA ZADUŽBINE IVE ANDRIĆA 2008, u kojoj se poredi konačna verzija romana NA DRINI ČUPRIJA sa varijantom zvanom Pra-Čuprija. Taj je rukopis nastao u isto vrijeme kada i konačna verzija TRAVNIČKE HRONIKE. Analiza rukopisne građe koja se odnosi na ovaj roman bila bi dragocjena za dobijanje odgovora na pitanje kakva su rješenja tražena, oko čega se pisac dvoumio i čemu je davao prednost. Posebno je važno ono što je na marginama dodavano, što je precrtavano, kako je pisac uspijevao da izbjegne monotoniju kazivanja upotrebom sinonima, šta nije ušlo u konačnu verziju i sl. Sve bi to pomoglo da posluži za izradu kritičnog izdanja

TRAVNIČKE HRONIKE. Ali to je obiman i mukotrpan posao koji zahtijeva dosta vremena, strpljivosti i snage.

Budući da je ljeto 1942. godine (sve do septembra) Andrić proveo u Sokobanji (kuda je tokom života, po njegovim riječima, odlazio skoro četrdeset godina), pretpostavljamo da je konačna verzija TRAVNIČKE HRONIKE nastala negdje u to vrijeme. Završetku pisanja je posebno pomagalo to što se našao izvan okupiranog Beograda u klimi koja mu je odgovarala (pod Ozrenom), mogao je da se prilično oporavi pa nije morao da u grču piše. Moja je pretpostavka da je u Sokobanji završavao TRAVNIČKU HRONIKU (koju je, sa manjim ili većim pauzama, pripremao gotovo dvadeset godina) a počinjao NA DRINI ĆUPRIJU. Međutim, u Andrićevom dnevniku iz 1942. u Sokobanji (objavljenom 1998. u SVESKAMA ZADUŽBINE IVE ANDRIĆA) ne nalazimo nikakvu važniju informaciju o tome. Malo podataka daju i dnevniči koje su tada vodili drugi pisci i književni kritičari. To se, recimo, odnosi na Branka Lazarevića, u čijim se zabilješkama objavljenim pod naslovom DNEVNIK JEDNOGA NIKOGA (2007) na više stranica spominje Ivo Andrić, ali se ništa direktno ne odnosi na TRAVNIČKU HRONIKU. Lazarević je još tada konstatovao da je Andrić veoma zatvoren. Isticao je da se nije opredijelio ni za četnike, ni za partizane, iako su ponude dolazile sa obje strane (one su stizale i iz Nezavisne Države Hrvatske).

Perina Meić (Mostar)

Na Okruglom stolu koji je na znanstvenom skupu posvećenom TRAVNIČKOJ HRONICI održan u Grazu povelu se zanimljiva diskusija u kojoj se otvorilo pitanje konteksta u kojem je roman nastao. Sugestija jednog od sudionika Okruglog stola išla je u smjeru refleksije o tomu koliko se od onoga što se događalo u krajevima 30-ih i početkom 40-ih može naći u TRAVNIČKOJ HRONICI.

Analiza navedene problematike mogla bi biti produktivna i imala bi svoje opravdanje tek ukoliko bi se naglasak stavio na načine Andrićeva formalnog uobličavanja (ili, kazališnim rječnikom rečeno, maskiranja) svojih dojmova u umjetničke slike i narativne sekvence.

U svakom bi drugom slučaju pokušaj nalaženja tragova vremena (po svaku cijenu) bio kontraproduktivan.

Naime, da je Andrić u TRAVNIČKOJ HRONICI namjeravao pisati o drugom svjetskom ratu i situacijama koje su mu neposredno prethodilo vjerojatno bi to mogao učiniti i na drugačiji, možda i eksplicitniji, način.

Inače, kad je riječ o Andrićevu odnosu prema povijesti valja biti vrlo oprezan. Andriću ona služi kao građa za umjetničku i književnu artikulaciju u kojoj su njegove poruke puno složenije od pojednostavljenih priča o zauzimanju ove ili one svjetonazorske pozicije. Uostalom, Andrić je bio dovoljno vješt u pisanju ne samo diplomatskih izvješća, već i neke vrste povijesnih zapisa pa je svoja